Mihail Kogălniceanu

Tainele inimii

Tainele inimii

Mihail Kogălniceanu

Editura Bestseller

Imagine: Chainphoto24/Shutterstock.com

bestseller

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Capitolul I - Confetăria lui Felix Barla

Toate orașele care au ambiție de a se numi capitalia unei țări mari sau mici, fie imperiu, regat sau chiar principat, au câte o primblare favorită; aceasta este locul plăcut unde se adună gloata de bogați sau de acei care vroiesc a fi crezuți de bogați, de târâie-brâu, de curiozi, de alegători după havadișuri (puriștii limbii noastre binevoiască a-mi ierta această expresie barbară), de femei a la mode, de lorete, de oameni de lume, de tineri anglomani, dandis și gentlemeni, riders, de lei și paralei, și în sfârșit acea gloată care prin o generală convenție (iertați-mi că nu zic convenciune) se numește obicinuit societate aleasă, când de multe ori ea este foarte amestecată. Așa Parisul are Câmpii Elisei și Redul de Bolonia, Viena are Praterul, Berlinul Tier-Garten, Madritul El-Prado și Atocia. Prin urmare și Iașii, ca o capitalie, trebuie și ea să aibă o primblare pentru societatea aleasă a sa. Această primblare este Copoul, care se deosebește de toate primblările din lume. În adevăr, Câmpii Elisei merită de a fi primblare prin frumoasa perspectivă ce într-un capăt se începe cu Palatul și Grădina Tuileriilor, trece prin piața măreață a Concordiei, cu obeliscul de Luxor, și, între mărețe alei de copaci, se sfârșește cu Arcul de triumf al Stelei, ridicat de Napoleon celebrităților imperiului. Praterul și Tier-Garten au un alt feliu de podoabă: frumoasele lor alei de castani și fagi umbroși îți arată în mijlocul unor populoase orașe codrii druizilor, și mulțimea de cerbi, ce în tot minutul trec în dreapta și în stânga, îți sporesc iluzia, crezând că în tot minutul să zărești vreun poet bătrân sau vreo fecioară profită a vechilor germani, dacă caleșcele strălucite, pline de femei elegante, nu ți-ar arăta că ești în secolul al nouăsprezece. El-Prado a Madridului merită asemene a se numi una din cele mai frumoase primblări a Europei. Când

duminica, pe o frumoasă dupăamiază, ieși pe la șapte ceasuri, și de la fântâna Cibelii pân' la statua lui Neptun, între patru alei de copaci seculari, vezi tot pe acel loc înconjurat de grile de fier și numit salon, vezi, zic, frumoasele madrilence cu părul negru ca penele corbului, cu ochii scânteietori ca doi cărbuni aprinși, învălite în mantele negre, care le fac încă mai pătrunzătoare ochirile, cu talia clătinată ca o trestie bătută de zefir, cu picioruțele de copil, și deasupra capului au un cer albastru ca al Napolii, atunce înțelegi că Prado trebuie să fie un loc minunat și că un spaniol și-ar vinde mantaua și un străin ciubotele mai bine de a lipsi la ora primblării. La Copoul nostru însă nu găsești nimic de aceste; a sa frumusețe este lipsa de toate frumusețile, și tocmai aceasta face că Copoul este o primblare singură și unică în felul său între toate primblările, de la Câmpiile Elisee ale Parisului pân' la grădina Kisseleff din București. Poetul care a cântat:

Frunză verde de bostan,
Pe dealul Copoului
Rău mă dor călcâile!

a înțeles foarte bine frumusețea primblării Iașilor. În adevăr, închipuiește-ți spinarea lată ca un șes al unui deal gol, această spinare păscută de bivolii boierilor, vacile jidovilor, caii slujitorilor agiei și măgarii băieșilor, mărginită de o parte cu valea Cârligului, de cealaltă cu valea de către Păcurari, având în dosu-i, ca hotar, bariera Copoului și stâlpii risipiți ai grădinii publice, și înainte-ți redul în fund ca corp de armie, și, ca aripi, viile domniei Regensburg și alte acum plantate — iată Copoul, iată primblarea favorită a concetățenilor noștri, adică un loc întins, primăvara verde, vara galben, toamna negru de glod și numai iarna mai curat, adică alb, fără nici un copac, fără o șosea cât de rea, având ca singură varietate grămezile de gunoi, ce cotiugele boierești aruncă în toată ziua. Cititorii mei binevoiască a-mi

ierta această digresis: trebuie însă ca să păstrez viitorimii descrierea primblării iașenilor în anul 1849, pentru că aud că părintele Treierarhitul are de gând să schimbe Copoul într-un oraș, menit de a da tifla Iașilor vechi. Prin urmare Copoul cum este acum în curând nu va mai fi, va trece și se va uita, ca cedrul Libanului, ca floarea câmpului, sau, dacă vroiți comparații mai puțin biblice, ca fostul club [al] vânătorilor, sau ca Societatea istorico-naturală. Mai aud încă și alta. Se zice că Departamentul Lucrărilor Publice s-ar pregăti să facă pozna de a planta la Copou o primblare cu alee de copaci după pilda Câmpiilor Elisee și a Praterului. De aceea, iubiților mei cititori, dacă mai vroiți a mai apuca Copoul cum este descris aice, grăbiți-vă de a vă arvoni de pe acum droșce ca să-l puteți vedea încă în astă primăvară, căci la toamnă nu știu dacă-l veți mai afla în haina sa goală, de astăzi.

La această frumoasă primblare, precum este încă pe fața pământului în minutul ce v-o descriu, înalta aristocrație a Moldovei, boieri de baștină veche sau nouă, voinicii noștri ofițeri, damele noastre cele mai elegante, cuconașii instanțiilor administrative, judecătorești și bisericești, măicuțele în concedie, tinerii alumniei ai Academiei, câți se mai află, floarea patriei rămasă de douăzeci de ani tot floare, loretele logofătului A., a vornicului V., a postelnicului S. și a comisului D., clasă de dame neapărată într-un oraș civilizat, clasa care, slavă libertății de importație, din zi în zi se mărește, parte din Paris, parte și din Colomea — toate aceste stări a mult treptăluitei noastre societăți au obicei de a ieși de la patru sau cinci ceasuri dup-amiază în lungi șiruri de carete de Viena, moda 1849, de butce din vremea lui Ipsilant, de droșce lipovenești, de daradaice de la Rădăuți; trec pe ulița mare, înghițind nouri de colb și ajungând la bariera orașului, aruncând o ochire asupra obeliscului grădinii publice, ies la Copou.

Unii atunce, cei mai puțini, se coboară, călcând iarba roasă de vite și ciolanele cailor morți ai poștei; alții preferă a petrece vremea în trăsură, picior peste picior, lăsând alte dobitoace să facă mișcare pentru dânșii. Aceasta este vremea să facem observațiile noastre. Domnul A. se uită la doamna V.; viteazul ofițer S., gloria miliției și groaza civililor, aleargă în droșca lui Ivanușca după loreta domnului G.; cuconița E. ia sama că echipajul ei nu este așa de frumos ca balonul dnei F. și mai că-i pare rău că soarta n-a menit-o să trăiască din spatele clerului și din colivele mitropoliei. Primblarea și observațiile țin până când înnoptează, până când tunul (zic tunul pentru că scena se petrece la 1844, când artileria națională nu putea zice încă tunuri) colibelor militărești, numite lagăr, face bum-bum. Atunce toate trăsurile, baloanele, butcele, caretele, brișcele, droșcele, daradaicele și tilbiuriul dlui..., în două șiruri, intră în oraș și, trecând prin ulița mare, alfa și omega a Iașilor, ca prin o lungă arteră, se răspândesc în dreapta și în stânga, intrând în ulițele lăturașe. Acei însă care vroiesc a povesti ce știu și a afla ce nu știu, care doresc a auzi încă un dulce cuvânt din gurița iubitei, se adună la confetăria dlui Felix Barla. Dar poate nu știți ce este confetăria dlui Felix și se poate încă să nu știți și cine este însuși domnul Felix Barla, deși aceasta ar fi greu de crezut din partea unui moldovan, dacă ai cinste a te număra în această nație. Omul, începând de la strămoșul Adam, pururea a voit a ști ce nu știe și, deși eu nu sunt în stare ca să vă fac să gustați din pomul științei, care nu se află decât în grădina raiului, unde nici d-voastră, nici eu nu cred că vom întra prea lesne, totuși sunt în stare a vă da novelele cele mai pozitive și mai complete asupra confetăriei și persoanei dlui Felix Barla. Iașii, cu toate atributele și pretențiile sale de capitalie, n-a putut încă introduce obiceiul cafelelor. În Paris sunt: Le Café de Paris, Le Café Cardinal, Le Café

Foy; în Viena este cafeul Dam, și pentru români Le Café Grec; în Berlin, Josty, Fuchs și Stehely; în Madrid El Café Suizo. În aceste cafele, sara se adună mai toți locuitorii ce n-au altă petrecere pentru acele ore; ei iau ceva, altă dată nimică, spun, râd, vorbesc moral și, mai multe dăți nemoral, politică, când nu-i stare de asedie, literatură, anecdote; jurnalele mai ales fac materia conversației (cât pe ce eram să zic conversăciunii), care se prelungește până când, după legi, stăpânul este silit să stingă gazul și să înceapă a închide obloanele și ușile, și atunce încă mulți ies cu mare greu și după întreite îndemnări. Atunce fieștecare își ia pălăria și, poftindu-și noapte bună, se duce la casa sa și câteodată la casa altuia. În Iași cafelele, botezate sub numele disprețuitor de cafenele, nu sunt vizitate decât de canalie, adică de negustori, de vătaji, de câțiva scriitori, de tot ce, în sfârșit, nu se numără între rangurile aristocratice sau care au pretenție de aristocratice. Grecii singuri au făcut o cafe pentru evgheniștii lor. Lipsa cafelelor se îndeplinește iarna prin restaurantul francezului Nodet, fecior lui Jean Nodet din Cvartirul Latin din Paris, care a venit să hrănească cu biftecuri în Iași pe acei pe care tatăl i-a hrănit cu omlete în Paris. Vara, lipsa se înlocuiește prin cofeterii, în care societatea aleasă de ambe sexele obicinuiește de a veni, după primblarea Copoului, să ieie înghețată, țiindu-se cei mai mulți în trăsurile lor dinaintea dughenei, oprind comunicația orașului întreg, și alții, între care și unele din damele cele mai civilizate, adică mai leoaice, după moda Parisului și a Vienei, se coboară în cofetărie. Cea mai vizitată cofetărie este acea din ulița mare, în preajma uliței ce duce la palatul domnului Sturdza; în această cofetărie adeseori societatea este așa de numeroasă, că gustătorii nu-și pot apropie linguriță cu înghețată de la farfurie la gură, și scaunele se caută cu nu mai puțină râvnă decât posturile statului; lungi șiruri de trăsuri stau dinainte; și nu

este rar de a vedea un ministru sau o damă de sferă înaltă ocupând locul unde cu câteva minute mai înainte șezuse un simplu șef de masă, un laureat al Academiei, un actor românesc, preoteasa cutare, ori băcălița cutăruia. Această cofetărie sau cel puțin localul ei, în minutul când vă scriu, nu mai este.

Dl Felix își așază acum magazinul de bomboane într-o casă frumoasă, zidită de curând de d-lui, tot pe ulița mare, ceva mai la vale, cu antrelele mari și cu ferestre largi. Lăuntrul are să fie împodobit cu stâlpuri poleiți, cu oglinzi mari, cu bufeturi de mahon sculptate, cu mobile de catefe, încât Iașii nu va mai avea nimică de pizmuit luxului cofetăriilor Parisului și a Vienei, orașele ce-i stau zi și noapte în ochi. La anul 1844, însă, când se petrecea istoria ce am a vă desfășura, cofetăria dlui Felix era cu totul altfel, și încă astăzi acei ce se vor grăbi vor putea-o vedea, de nu întreagă, dar măcar în ruinele sale; grăbească-se însă, căci publicația în contra baracelor îi amenință pieire la viitoarea primăvară. Magazinul era alcătuit de o singură cameră tăiată în două prin un bufet, în dosul căruia erau dulapuri de lemn boit negru și pline cu gavanoase de sticlă cu cofeturi, lise, fructuri condite, zaharicale și caramele. Intrând, vedeai în dreapta două-trei mese proaste, cu scaune și lavițe și mai proaste; în stânga aveai o ușă cu geamuri, ce ducea la o altă așezare industrială a domnului Felix: pentru că dl Felix, ca mulți bărbați de stat ai noștri, nu se mulțumește cu o singură profesie, iubește a cumula, și pe lângă cofetar este încă și... marșandă de mode. De-a lungul magazinelor de bomboane și de mode se întindea un fel de balcon, soi de târnață, în care mușteriii puteau lua înghețată și totodată a arunca ochiri prea puțin înghețate la aprinzătoarele modiste, ce se vedeau prin geamuri lucrând la capele și bonete. Așa dl Felix avea totodată marfă de răcorit stomacul și de aprins inimile: înghețată și modiste. Dar, bine, până acum noi știm că dl

Felix este precupeț de zaharicale și de mode; nu ne-ai spus însă nimic despre celelalte ale lui? Și încă mai puțin despre istorie? — Răbdare, răbdare, cititorilor, chiar lui Dumnezeu i-au trebuit șase zile ca să facă lumea. Dați-mi, dar, și mie măcar șase ore, ca să vă spun această adevărată istorie. Domnul Felix Barla este piemontez, supus prin urmare a spadei Italiei; are meritul să fie cel mai vechi cofetar din Iași, decanul înghețatelor și părintele lisei. El a avut privilegiul să îndulcească balurile și mesele celor de pe urmă domni fanarioți; el a introdus în Moldova biscotele, lisele, pastilele, dragelele, pralinele, marțipanele, caramelele, orjatele, limonadele și înghețatele; pentru că înainte de el părinții noștri nu cunoșteau decât curmale, nohot, smochine, coarne de mare, alune; singurele zaharicale erau pe atunce ceva confete boite pe migdale și sâmburi de zarzăre, ce se vindeau la Panaiti Butcariu de pe Podul Vechi. În loc de înghețate, orjate, limonade se întrebuințau sorbetele turcești și braha moldovenească; în loc de lisă, gugoașele, în loc de marțepan, simiții, în loc de torte, plăcintele cu carne sau cu brânză și în loc de pâine de Spania, covrigii... trei la para. Domnul Felix a introdus, în sfârșit, în Moldova toată literatura zahărului. Judecați, dar, din ce barbarie ne-a scos dl Felix Barla, el care a dat confeturi maicelor noastre, femeilor noastre și acum dă și copiilor noștri. Cu toate aceste iașenii îi sunt prea puțin recunoscători; el le-a îndulcit viața și ei se silesc a i-o amărî în tot felul. Cine, în adevăr, nu figurează în catalogul domnului Felix și cine îi plătește la vreme? Chiar eu, care mă ocup cu biografia sa, vă mărturisesc că îi sunt dator și că eu nu știu când îi voi putea plăti. În zadar bietul om se mânie, se roșește, numește pe datornici gogomani; născuții de la Gogomănești fac urechea surdă, mănâncă la confeturi și înghețată pe datorie și plătesc când n-au alta ce face. Dar aceasta nu este nimică pe lângă pacostea

ce poliția a făcut domnului Felix în anul 1844, în urma grozavului foc ce a prefăcut în cenușă a patra parte din Iași. După catastrofă, viind în gând minicipalității să fie prudentă, ea s-a hotărât a oborî toate acoperămintele de șindilă. Domnul Felix a căzut jertfa acestei măsuri; confetăria și magazinul de mode s-au trezit într-o zi fără acoperământ și expuse unei grozave ploi, ce se vede că se unise cu poliția spre a-i face disperația mai mare. Atunce să fi văzut acadelele și cordelele și boneturile, budincele și blondele sale în ce stare ajunseră; făcea un vinograd babilonic ce nu se putea vinde nici ca obiect de mâncare, nici ca obiect de modă. De atunce domnul Felix s-a hotărât a-și face casă cu două rânduri, cu acoperământ de fier și cu magazii cu bolte. Prin aceasta, confetele și modele d-sale au câștigat siguranța că nu vor mai face cunoștință cu ploaia, și ulița mare a dobândit o frumoasă casă mai mult. Acesta este domnul Felix, roșu la față, cu părul cărunt, scurt, și bun ca toți oamenii de lume, cu tot tonul său răstit și cu tot catalogul de datornici. Locul și proprietarul confetăriei fiind descriși, dați-mi voie a începe acum și istoria. Într-o seară de toamnă a anului 1844, împrejurul unei mese ce era în fața ușii despre ulița mare, ședeau cinci tineri, care înfățoșau adunarea cea mai eterogenă ce-și poate cineva închipui, prin poziția, figura și caracterul lor. Cei dintâi trei erau un avocat ce-și făcuse studiile la facultatea dritului de Paris, numit N. Măcărescu, băiat bun, prieten nefățarnic, lipit îndatoririlor sale, urmând un drum sigur și hotărât de la întoarcerea sa în țară, cu mai mult spirit decât mulți care se socoteau mai înțelepți decât dânsul, iubind a fi epigramatic, însă pururea cu gust și cu măsură. Al doilea, un văr al lui, studiant de umanități în Paris, care însă, în loc de a-și face studiile în cărți pulberoase, preferase a le face asupra celei mai frumoase jumătăți a neamului omenesc. Pentru aceea tatăl său, vrednic boier

moldovan, rechemase pe fiul său din orașul periciunii, cum îi plăcea să numească Parisul, și, aducându-l în țară, îl luă cu dânsul în ținutul Fălciului, unde îi dădu moșia părintească spre căutare. Al treilea era fiul unui cinstit și bun francez, vechi soldat al lui Napoleon, pe care întâmplările anului 1814, de la țărmurile încântătoare ale Seinei, îl azvârliră pe malurile glodoase ale Bahluiului, și unde, deschizând cel întâi institut francez, formă o generație întreagă, contribuind mai mult decât oricare altul a răspândi în Moldova limba, literatura și ideile măreței sale patrii. Astăzi soldatul împăratului-rege este bătrân, sărac, uitat, și nimene nu-i întinde o mână de ajutor! Pensiile nu sunt pentru acest fel de oameni. Fiul său, născut în Iași, nu avea de francez decât numele. Băiat bun, supus de trup și de suflet nedespărțitului său prieten N. Măcărescu, el era jertfa nevinovată și răbdătoare a epigramelor, păcăliturilor și șegilor ce protectorul său îi făcea asupra maniei ce avea de a spune în tot minutul proverbe, cimilituri și paremii, și asupra musteților sale de grenadir, ce făceau un contrast deșănțat și curios cu talia sa mai puțin decât mijlocie.

Cele de pe urmă două persoane cer o explicație mai largă și un examen mai mănunțuș, fiind menite a fi eroi principali în povestirea noastră.

Unul era un elegant, un dandi, un leu, cum îi vrea să-i zici, și toate aceste în larga întindere a cuvântului. Era militar și, prin urmare, cea mai mare mâhniciune a sa era că nu putea purta haine civile, spre a da drum gustului și eleganței sale. Portul său însă era de cea mai mare delicatețe; cea mai mică meteahnă nu se vedea în epoletele sale aduse de la Sankt-Petersburg, perspectiva Nevei, în eghiletele sale împletite în Paris, ulița Rișelieu, în surtucul și pantalonii săi tăiați de însăși mâna lui Ortgies. Semăna în totul cu acele stampe colorate ce se alăturează pe lângă jurnalele de modă a Parisului și care înfățoșează uniforma nouă a

ofițerilor gvardiei naționale. Era un tânăr ca de douăzeci și șase de ani; fața sa însă, deși de un tip nobil și frumos, era palidă și vestejită de excesuri timpurii. Favoriții săi și mustețile sale răsucite erau toate drese cu o afectație de a-i da un aer de oștean bătrân. Purta o sabie turcească, fecioară de orice vărsare de sânge. Postura sa pretențioasă și studiată arăta în el dorința de a se deosebi de alții. El se ținea departe de masă, sprijinindu-se cu o mână de mănunchiul sabiei și cu cealaltă din când în când purta la gură o linguriță de înghețată de portocale. O manta frumoasă, cenușie-deschis, era aruncată cu neglijență pe dosul scaunului. Spre a completa această descripție, vom zice că purta epolete de ștab-ofițer și un nișam turcesc la gât; dar atât titlul cât și decorația le câștigase mai puțin prin activitatea și meritul său decât prin protecția unor dame de vârstă, deși nu și de purtare respectabilă. Acest elegant era colonelul Leșescu. Individul ce-i sta împotrivă era reversul medaliei. Zdravăn, roșu la față, cu o figură francă și deschisă, el era în totul contrastul vărului său, dl colonel Leșescu. Precum acest de pe urmă prin afectația sa, așa cel dintâi se deosebea prin naturaleța sa în vorbă, port și maniere, încât de toți era numit un bun băiat în toată puterea cuvântului. Purta o pereche de pantaloni suri căzăcești, o jiletcă de postav negru închisă până la gât, o basma roșie ca legătoare de gât și un surtuc masliniu, lung mai jos de glezne, cu bumbi mari. În loc de pălărie avea o șapcă de postav negru cu cozoroc lat. Mâinile sale încă nu făcuseră cunoștință cu mănușele. Domnul Stihescu era un proprietar din Basarabia, ținutul Benderului, vestit prin mărimea harbujilor săi și prin eroica apărare a lui Carl XII. El înțelegea mai mult în semănarea grâului și vânzarea lui în portul Odesei decât în manierele europene. Trei luni trecuseră de când venise de peste Prut în capitalia Moldovei și se zicea, în general, că el intrase în Iași, dar nu Iașii în el, atâta

de mult păstrase încă naivitatea provincială, pe care civilizații iașeni o numesc prostie în acei ce nu sunt născuți în încântătoarea capitalie și legănați de prismele dohotite ale pavelelor dlui Barbero. Neînvățat, nedeprins cu fașionul englezesc (fashion), de multe ori naiv, el era însă cinstit, îndatoritor, neputincios de a face vreo răutate sau vreo mârșăvie; toți acei ce începuseră a-și bate joc de dânsul sfârșiseră de a-l stima și de a-l iubi. Așa de ambii veri se putea zice că unul era moldovanul civilizat și celălalt moldovanul necioplit, get-beget coada vacii. Spre a face un contrast mai mare, să zicem că, în vreme când vărul militar, deși toamna era cam înaintată și destul de rece, lua înghețată, vărul basarabean bea un punș fierbinte dintr-un pahar uriaș. — Ce facem în astă-sară, Dimitrachi? întrebă avocatul pe tânărul studiant. — Eu mă duc la teatru.

— Dacă dau în astă-sară Cuconu Iorgu, vin și eu cu voi, răspunse domnul Stihescu, iar dacă și astăzi aveți operă șvăbească sau comedie franțuzească, cale bună dumilorvoastre.

Și zicând aceste cuvinte, sorbi a treia parte din paharul său, arzându-și gura.

Toți ceilalți izbucniră de râs; el însă, nebăgând sama, întinse brațul pe lângă gâtul vărului său, zicându-i:

— Și tu, cu gheața ta. Dracu să te ieie cu dânsa, când eu cu punșu ista de-abia mă pot încălzi.

Colonelul nu răspunse nimică, scuturându-se numai spre a se mântui de brațul vârtos ce-i strângea gâtul.

— Bunăoară ca și cu masa lui, urmă benderliul. Închipuiți-vă, fraților, că deunăzi ne-a poftit la prânz, și știți când am început a mânca? La șase după asfințitul soarelui! Cu lumânările aprinse ca la nuntă, numai că mireasa nu-i era acasă. Auzit-ați, boieri? Și la masă știți ce mi-a dat? În loc de un potroc bun de curcan, de un stufat de clapon, de o rață cu curechi, de gâscă friptă, de niște alivence

cum mi le face vătăjița la moșie, mi-a trântit niște blide cu bulion, bifteacă, fricăsă, volăvai și alte multe chisălițe, sta-ar în gâtul șvabilor ce le-au născocit. Da vinațele? În loc să-mi deie niște pelin amar ca fierea, de care au băut tată-meu și bunu-meu, în loc de niște Odobești vechi din vremea lui Muruz, de niște Cotnar de care bea Ștefan vodă după ce bătea pe tătari și pe căzaci, știți ce mi-a vărsat în pahar? Vin de Borto, de Lăfăiet și șampanie, ca când eu aș avea trebuință de doftorii și burcuturi. Slavă Domnului, sunt, și la trup și la suflet, român verde și vârtos.

Un râs omeric izbucni din gura tuturor, afară de colonelul nostru, care se mărgini a zice, mișcându-și buzele:

— Ce ai, vere, astăzi? Socoteam că ai început a te dezvăța de obiceele provinciei, care te fac așa de...

— Domnul să mă farească! Niciodată nu m-oi hotărî să mănânc seara la aprinsul lumânărilor, să mă culc în faptul zilei și să mă scol când oamenii se pun la masă, ca când Dumnezeu ne-a dat frumusețile dimineții, cântecul privighetorilor și răsăritul sfântului soare, ca să nu le vedem niciodată. Ziua îi pentru a fi deșteptat și noaptea pentru dormit. Dacă nu de la oameni, ia pildă de la dobitoace. Socoți poate că și în straie m-oi schimba? Pune-ți pofta în cui. Niciodată nu m-oi dizgruma cu crevaturi(cravate), nu mi-oi plesni pielea în mănușe de Brandmaier (Maier), nu mi-oi înfășura trupul în paltoane sac, curat sac cu făină, și nu mi-oi stropși picioarele în pantaloni de golan (collants), cum îi numești tu. Nu, nu, asta-i treaba voastră, care vă prăpădiți averile ca să aveți odăi cu patiserii (tapisserie), daradaice mai jos decât ulița și ciocoi în coadă, cu epoleturi de ghenerari, și în pungă tufă. Cât pentru mine, eu port și voi purta nădragi largi, un strai îndemânatic, cald iarna și răcoritor vara, și ciubote ca să mă pot mișca. Prea mult încă am făcut că m-am hotărât să-mi las

portul vechi, care l-au avut bunii și străbunii mei, și să mă îmbrac cu surtuc și flustuc, jiletcă și bernevici! Socoți tu, poate, că cu straiele nouă ne-am făcut mai buni și mai puternici? Vai de capul nostru, măi fraților! Nu credeți însă, urmă domnul Stihescu, că urăsc tot ce este străin. Nu, că, chiar dacă sunt prost, nu sunt însă neghiob. Dar urăsc tot ce nu se cuvine țării noastre, toate acele parascovenii și bazaconii pe care voi le luați de la străini cu ochii închiși. Știu că europenii au multe lucruri bune; știu asemene că românii nu sunt desăvârșiți și că, prin urmare, ei au toată dreptatea de a se împrumuta de la cei dintâi; dar socot că le-am putea lua altăceva decât straiele, butcele și luxul desfrânat, care vă pregătește un viitor de ticăloșie. Vă mirați poate că mă auziți vorbind așa; nu puteți crede ca un biet dvoreanin din Basarabia să vă spuie verde în ochi asemene adevăruri, voi, care vă socotiți nici mai mult, nici mai puțin decât franțujii Răsăritului și care în faptă nu sunteți la cele rele decât momițele, iar la cele bune decât chinejii Europei. Nu vreau să mă întind prea mult asupra acestei vorbe, că m-aș teme să nu ating toată cinstita tagma voastră; dar vă voi face o singură întrebare. Voi ați văzut Viena și Parisul? Spuneți-mi, dară, câtă deosebire este între națiile străine, atâta de aprinse întru de a întrebuința toate talentele spre fala și puterea patriei, și între voi, care lăsați să se piardă și să se mistuiască în zadar geniul, ispita și vrednicia a tuturor acelora care nu sunt coborâți cu hârzobul din cer. Când ați ști câtă neunire, câtă ură, câte nenorociri pregătiți prin aceasta țării voastre! De aceea și țara voastră este prichită, ca și civilizația voastră. Ce aduceți, în adevăr, din țări străine, voi europenii cei noi? Straie de Paris, lornete în nas, datorii în pungă, și în adevărate cunoștințe și în folositoare aflări, tufă!

De babacii voștri nu zic nimică, căci nici n-am ce zice. Dar de voi mi-i ciudă, floarea țării și care tare mi-i teamă că n-a să aducă vrodată rod.

Bunăoară tu, vere Leșescule, care ai vânturat opt ani de zile toată Europa civilizată, mult mai bine ai fi făcut dacă ai fi adus vreun plug bun, vreun soi de moară care să facă mai curată făină, vreo născocire de a îmbunătăți sămânța grâului și soiul vitelor, adevăratele noastre bogății. În loc de aceste, ți-ai adus o marcă de conte, când știi că tatăl tău n-a fost nici ducă, nici baron, decât, ce era mai bine, un cinstit și vrednic boier moldovan; și, în loc de a te întovărăși cu vreun dascăl învățat sau cu vreun meșter iscusit, ai venit cu un șvab care stropșește caii sub cuvânt că-i drege, îi face ca niște motani leșinați și merge călare ca o prăjină spintecată în două. Nemții și chiar rușii noștri aud că au făcut drumuri de fier, pe care și oamenii și mărfurile merg fiind trași de aburi de foc, în loc de cai. La Odesa am văzut vapoare. Ian, de este noutăți adă-ne, vere; atunce podvozile ar fi mai ieftine, grâul s-ar vinde mai lesne și atunce țara voastră ar însemna mai mult; atunce și tu t-ei putea să te fălești cu drept să porți epoleturi de colonel pe umere și nișan la gât. Iar până atunce, cu marcele voastre de conți și viconți, cu fuduliile voastre de coborâți cu hârzobul din cer, cu straiele deșănțate și cu mințile și mai dișănțate, duceți-vă la dracu tu și cu toți cuconașii ce-ți seamănă!

Aceste cuvinte aduseră un al doilea zbucnet de râs în toată adunarea. Eu, însă, care mă aflam într-un colț al confetăriei, lăsând tot ce era extravagant în zicerile basarabeanului, găseam că el în multe avea dreptate. În adevăr, curioasă și nedreaptă mi se pare civilizația ce pretindem a adopta. Fie-mi iertat aice o mică digresis. Niciodată n-am fost contrar ideilor și civilizației străine. Dimpotrivă, crescut și trăit o mare parte a tinereților mele în acele țări care stau în capul Europei, am fost și sunt de idee că în secolul al XIX-lea nu este iertat nici unei nații de a se închide înaintea înrâuririlor timpului, de a se mărgini în ce are, fără a se împrumuta și de la străini. Aceasta astăzi nu este

iertat chiar chinezilor. Propășirea este mai puternică decât prejudețile popoarelor; și nu este zid destul de nalt și de tare care să o poată opri în drumul său. Românii, prin poziția geografică, politică, morală și etnografică, sunt datori mai mult decât orișicare altă nație de a nu rămânea străini la tot ce face gloria și puterea secolului. Mici și slabi, ei nu se pot face mari și tari decât prin civilizație, adică prin îmbunătățire intelectuală și materială a țării lor. Din nenorocire însă, noi n-am vrut a înțelege în dreptul simț puterea acestui cuvânt; și cum mă tem, luând un drum strâmb, avem să ajungem la calea rătăcită. Civilizația nu izgonește nicidecum ideile și năravurile naționale, ci numai le îmbunătățește spre binele nației în particular și al omenirii în general. Noi, însă, în pretenție de a ne civiliza, am lepădat tot ce era bun pământesc și n-am păstrat decât abuzurile vechi, înmulțindu-le cu abuzurile nouă a unei rău înțelese și mincinoase civilizații. Așa, predicând ura a tot ce este pământesc, am împrumutat de la străini numai superficialități, haina din afară, litera, iar nu spiritul, sau, spre a vorbi după stilul vechi, slova, iar nu duhul. Prin aceasta am rupt cu trecutul nostru și n-avem nimic pregătit pentru viitor, decât corupția năravurilor. O nație însă nu poate decât prin o amenințare de mare și cumplită pedeapsă a-și renega trecutul; căci adevărata civilizație este aceea care o tragem din sânul nostru, reformând și îmbunătățind instituțiile trecutului cu ideile și propășirile timpului de față. Aceasta o simțesc și o prac tică chiar națiile care se află în capul luminilor. Franța, Anglia, Germania simțesc neapărata nevoie de a lega lanțul timpurilor și de a urmări în trecut propășirea năravurilor publice, originea instituțiilor lor, leagănul libertății lor; de aceea le vedem cheltuind milioane spre a face cercetări asupra începuturilor istoriei, legislației, vieții publice și locale a acelor populații care le-au dat născare și le-au pregătit era de fericire, de

bunăstare și de libertate, de care strănepoții lor se bucură astăzi.

Când Ecaterina II, clironoamă vrednică a marelui Petru, vroi în Rusia a lărgi și mai mult calea civilizației deschisă de gloriosul ei predecesor, ea nu gândi nici într-un chip de a izgoni obiceiele și credințele țărei; dimpotrivă, simtimentul național fu cel întâi mobil al planurilor sale! Literatura, poezia, istoria națională fură reînviate; și, spre încurajarea lor, lăzile visteriei împărătești erau pururе deschise; numai culegerea și publicarea cronicilor naționale costară peste un milion de ruble.

Noi de aceste n-am făcut și nu facem nimică. Când, după izgonirea domniilor străine, am fost chemați să ne dăm nouă instituții, ne-am purtat ca când ne-ar fi fost rușine de tot ce era al nostru; am aruncat tot ce era esențial pământesc, ne-am lepădat de trecut ca Petru de Hristos, ne-am lepădat de toate acele instituții vechi care făcuseră puterea strămoșilor noștri, ca de o haină puturoasă, când trebuia numai să izgonim abuzurile ce se vârâseră în legile și viața noastră prin lungi ani de tiranie și de războaie, păstrându-le însă spiritul și potrivindu-l cu timpul de față. Noi am socotit că, lepădând tot și împrumutând tot, am face mai bine și am merge mai departe. Ce am isprăvit? Am adus în țara noastră plante străine, nepotrivite cu clima și pământul nostru, și care nu ne vor da niciodată roduri coapte, în loc de a ne mărgini a curăți și a vultui plantele înrădăcinate de sute de ani în țara noastră. Așa am schimbat abuzurile pământești cu abuzurile străine; dintr-o țară patriarhală, ne-am făcut țară feudală. Am luat luxul, corupția și formele exterioare ale Europei, dar nu și ideile de dreptate și deopotrivă îndrituire, bunăstarea materială și descoperirile geniului, care astăzi fac fala seculolui. Ce am isprăvit că avem, cum am zis, litera, iar nu spiritul? Ne pretindem nație civilizată și avem robi; civilizația noastră se

mărginește în lux, în mărfurile europene, care ne exportează toată bogăția, în caretele și juvaerele femeilor noastre și în cunoștința superficială a unei sau două limbi străine, care ne dau înlesnire de a înțelege romanele doamnei Sand și vodevilele domnului Scribe. Propășirea noastră intelectuală se mărginește în șasesprezece școli publice! Iar bunăstarea materială este închisă între pereții poleiți a câteva palaturi boierești. Burjuazie, adică stare de mijloc, puterea cea mai de căpetenie a unui stat, nu avem, căci prea o disprețuim pentru ca cineva să vroiască a rămânea în ea și să nu se silească, la cel întâi prilej și cu orice preț, de a se preface în boier. Țăranul trăitor în vizunii, căci numai case nu le putem zice, îmbrăcat în stremțe și îngenuncheat, este tot așa ca și când era silit de a fugi înaintea hunilor și tătarilor. Orașele noastre sunt numai niște sate mari. N-avem drumuri, n-avem canaluri, producturile noastre putrezesc pe loc, comorile noastre minerale zac necunoscute în vinele pământului. În mijlocul celor mai mari bogății, cu pământul cel mai roditor, cu apele cele mai vii, cu pădurile cele mai frumoase, suntem săraci; și pentru ca să ne putem îndestula nevoile civilizației ce ne-am dat, adică straiele europene, trăsurile lui Brandmaier, mobilele de lux ale Parisului, poftele aprinse ce am dobândit în țări străine, ne sărăcim prezentul și ne ruinăm viitorul. Cât de departe însă am merge, câtă fericire ne-am pregăti, când, în loc de a ne cheltui în deșert activitatea și capitalurile noastre, le-am întrebuința în sporirea buneistări materiale a țării noastre, singura care ne poate duce la bunăstarea intelectuală, adică la adevărata civilizație. Politica noastră nu trebuie să fie în chestiile din afară; adevărata noastră politică este cu totul în reformele dinlăuntru. Să răspândim luminile și bunăstarea ma terială în clasele de jos, care astăzi zac în neștiință și în sărăcie, să îmbunătățim agricultura și creșterea vitelor, țâțele statului, cum a zis un mare

ministru al Franței, să deschidem nouă comunicații și nouă căi de exportație productelor noastre, pentru că, cum a zis odinioară în fosta Academie un bun prieten al nostru și profesor de economie, importanța noastră politică nu poate spori decât prin numărul chilelor de grâu ce vom exporta. Să ne unim, mai ales, toți într-un singur și mare țel, fără deosebire de stări, de tarafuri, de partide, țelul de a scoate țara noastră din haosul, din ignoranția și demoralizația de astăzi; atunce vom avea adevărată politică, atunce vom fi adevărați bărbați de stat!

Soarta m-a menit de a călători o a treia parte din viața mea. Nu este țară din Europa în care să nu fi călcat piciorul meu, nu este stare a societății să nu o fi observat de aproape. De la insulele Scandinave până la patria lui Temistocles și a lui Solon, de la vechea Bizanție, rezidența măreață a sultanilor, până la coloanele lui Ercul, am îmblat toate țările, am trăit cu luxul celor mari și cu lipsa celor mici. Prin un șir de deosebite împrejurări mi-a fost iertat, mie celui fără titluri, fără avere, fără vreo însemnătate, de a străbate acolo unde mulți puternici ai țării mele au găsit ușile închise. Ani întregi am putut observa de aproape domnia celui de pe urmă din cei trei aliați ai anilor 1814 și 1815, Fridrih Vilhelm III al Prusiei, mai blând și mai simplu în traiul său decât cel mai neînsemnat al său general.

Am studiat Franța sub regatul lui Ludovic-Filip, care, cu toate strigătele, a dat patriei sale optsprezece ani de pace, de bogăție și poate și de adevărată libertate. Am cercetat Spania atât în palaturile Isabelei, cât și în vechile sale catedrale, în ruinele care îi acopăr orașele, în obiceiele poetice ale poporului său zdravăn și puternic ca și în timpurile lui Carl Cvint și Filip II, și căzut numai pentru că a părăsit bogățiile pământului său și s-a dus să caute altele în băile de aur ale lumii nouă. Ei bine, cu cât am călătorit, cu cât am

observat națiile străine, cu atâta mai mult m-am încredințat că popoarele nu pot ajunge la adevărata civilizație decât prin cultivarea și dezvoltarea facultăților naționale și sporirea buneistări materiale; că toate acele instituții, menite spre a da claselor de jos un trai mai bun, un confort mai mare, spre a le înlesni îndestularea terbuințelor, sunt totodată însușite de a izgoni și ignoranța și de a îmbunătăți și soarta morală a oamenilor și, prin urmare, a le pregăti o adevărată civilizație. Pururea, dar, am avut râvnă de a studia de aproape toate acele instituții formate de Europa, spre a da claselor de jos folosurile de care până acum se foloseau numai clasele înstărite. Spre a putea izgoni ignoranța și corupția care îi este urmarea, spre a împuțina crimele și spre a așeza moralitatea, am cercetat, dar, cu de-amănuntul, pe de o parte, așezămintele menite de a răspândi învățătura, de a stârpi viițiurile și a înălța inima, adică școlile, casele penitenciare, institutele pentru tinerii osândiți, pentru cerșetori, pentru orbi, surzi și muți, casele de nebuni, adăpostirile pentru orfani și bătrâni, spitalurile pentru deosebitele pătimiri, și, pe de alta, așezămintele menite de a răspândi bunăstarea, precum drumurile de fier și canalurile ce favorizează comunicația lucrurilor și a ideilor, companiile de siguranție și de împrumut, băncile care înlesnesc comerțul, casele de cruțare care apără bătrânețele de chinurile sărăciei și, în sfârșit, spiritul și tainele asociației, singura dumnezeire care astăzi face minuni, pentru că poate tot, pentru că adunând părticelele pierdute în gloatele indivizilor, formează din ele o putere concentrată, la care nimene nu este în stare de a se împotrivi. Când cercetam toate aceste instituții, agenți puternici și neapărați ai civilizației, și când cu jale descopeream că țara mea nu are nici una din ele, atunce vedeam ce deosebire este între Europa și între noi și ce drum mare mai avem a face spre a o ajunge măcar de departe. Cititorii mei binevoiască

a-mi ierta acest speach, cum zic englezii, adică, românește, acest mic cuvânt ieșit din șirul romanului. Cursurile însă de moral nu plac astăzi; de aceea moraliștii în secolul nostru sunt siliți, ca spițerii, a polei hapurile ce vroiesc a da bolnavilor. Spre a mă tălmăci mai bine, și ca să intru în gustul cititorilor mei, voi lua de pildă un scriitor străin. Când vestitul Eugene Sue a vroit a interesa clasele bogate în favorul claselor muncitoare, el n-a făcut o carte de moral, ci s-a slujit de un roman; el a scris Tainele Parisului. Așa și mie, fie-mi iertat, între descrierea confetăriei lui Felix și o declarație de amor, a vă zice două cuvinte în contra maniei ce avem de a ne întipări numai modelele rele și abuzurile străine și de a mijloci totodată și pentru o nenorocită stare, cea mai neapărată pentru puterea și înflorirea unei țări, starea căreia într-un mare moment i s-a făcut o solenelă făgăduință: îmbunătățirea soartei etc. și căreia ar trebui să ne aducem aminte că mărinimia a doi auguști monarhi i-a închizeșluit fericirea*.

— Da, da, frățică, urmă a vorbi dl Stihescu, român sunt și român vreau să mor. Nu vreau să mă șonțesc; cine mă iubește, așa să mă ieie; cine nu, să mă lesă.

— Dar, dar, răspunse N. Măcărescu, asta a fi până când te-i amoreza de vro domnișoară de a noastră; și atunce cum o să te aud ciripind bonjour și mon cher.

— Ferească-mă Dumnezeu și Maica Preacurată, strigă benderliul, făcându-și semnul crucii. Da sunt sigur că asta nu mi s-a întâmpla, pentru că niciodată n-oi suferi cacârpa să mi se puie mai sus decât căciula.

— Bine, bine, vom vedea, urmă băiatul francezo-român, l'homme propose et Dieu dispose, sau qui compte sans son hôte compte deux fois, sau...

*

"Birnicii lucrători de pământ, ca unii ce prin a

lor muncă și strădanie revarsă îmbelșugarea în adunările omenești, se cuvine a fi mai cu samă privigheți și luați aminte, pentru ca starea lor să câștige din zi în zi îmbunătățire" (Reglementul organic, Anexa, lit. G, art. XXXIV).

"Ei se folosesc cu apărarea de tot felul de havalele" (idem, art. XI). "Însușirile ministerului dinlăuntru se află în primirea măsurilor cuviincioase spre buna statornicire și îndămânatica petrecere a locuitorilor prin odihnătoare case a locuinței lor, trebuincioasele heiuri și semănarea legumelor, răsădirea pomilor și mai ales a aguzilor" etc., etc., etc. (Regl. organ, cap. IV, art. 130 G). — Destul cu proverburile tale; și uită-te mai bine cine vine, îl întrerupse avocatul... Într-acel minut, un balon-brișcă elegant și tras de doi cai negri se opri dinaintea confetăriei. Lacheul în livre simplă, dar elegantă, fără acele cusuturi și bande de fir care pururea vădesc un provincial sau un ciocoi înnobilat, ținându-și pălăria în mână, deschise oblonul. Un tânăr sări mai mult decât se coborî din trăsură, dând brațul uneia după alta la două dame tinere, și pe urmă le duse la o masă în confetărie, aproape de masa unde ședeau cunoscuții noștri. Tânărul se deosebea prin frumusețea și expresia figurii sale, prin focul ochilor și prin eleganța simplă, dar de bun-gust a portului. După ce întrebă socotința damelor, porunci să le aducă înghețată. Ochirea prietenilor noștri se opri curând asupra noilor veniți, mai ales asupra damelor, ambe tinere și frumoase, dar de deosebite feluri: pentru că una avea o figură oacheșă și melancolică, iar cealaltă avea o față bălaie și veselă și care nu cerea mai bine decât chiar din tristețe să-și facă o armă de cochetărie.
— Cine-s oare? întrebă francezul pe avocat.

— Aga Tachi Mătiescu și cu femeia sa, munteni, veniți de la București, de curândă vreme, răspunse acesta. — Care-i femeia lui, întrebă dl Stihescu, acea din dreapta? Și zicând arăta la doamna bălaie,

care râdea în hohot, puindu-și batista la gură și căutând în toate părțile cu cine să înceapă telegraful ochilor. — Nu, ceealaltă, răspunse colonelul, care samănă coborâtă din ceruri și soră cu îngerii. Această laudă nu era în adevăr exagerată. Elena era tipul cel mai ideal al frumuseții. Închipuiți-vă o femeie de talie de mijloc, cu o față virginală și frescă, care nu semăna nicidecum a fi măritată de cinci ani. Un cap oval cu cele mai pure și corecte linii; un păr negru ca pana corbului, o frunte largă și albă ca albastrul Italiel și pe a căreia tâmple se vedea vânătul celor mai fine vine, doi ochi din care, prin o curiozitate rară a naturii cât și încântătoare, era unul albastru plin de dulceață, ca a zânelor Nordului, și celălalt negru, sclipitor de toate razele meridionale ce se văd numai în ochii unei andaluze, două sprâncene încordate, care, cum ar zice un poet din școala lui Conachi, forma cel mai frumos arc al amorului, obrajii acoperiți de acea albeață palidă ce dă atâta expresie unei figuri de femei, un nas de romană, o gură, lăcașul grațiilor, a cărora buze, tot după cum ar putea zice poetul sus-pomenitei școale, semăna a două foi de roze; cât pentru dinți, nu cred ca oceanul să aibă mărgăritare care să fi putut a le întrece albeața. Închipuiți-vă, pe lângă aceste, un zâmbet nevinovat și îngeresc, un gât alb și mlădios ca al lebedei, un piept și niște umere precum le-a visat numai Fidias, o talie de baiaderă, să o strângi între două degete, forme care aduna toate condițiile esteticii și a voluptății, picioarele unei sevilane și un mers de zeiță plimbându-se pe nouri, iarăși după expresia poetului mai sus prenumit. Era cu neputință ca o asemenea ființă să nu lese, odată văzută, o impresie neștearsă și ca acea impresie să nu se schimbe în curând într-un amor viu în orice inimă de tânăr, când însiși bătrânii văzând-o regretau anii juneței lor. Tot în ea era de o perfecție neimitabilă și ce contribuia mai mult a-i lipi inimile era aerul de melancolie ce-i acoperea

figura.

Tovarășa care-i sta aproape, Laura, vară-sa și tânără văduvă, cum sunt la noi, adică despărțită de bărbat, făcea un contrast desăvârșit. Tot de o talie ca și Elena, dar bălaie, cu trăsăturile lungărețe, cu obraji albi, grabnici de a se roși, însă nu de rușine, figura sa nu era în stare de a răbda analizul unui cunoscător; ochii săi, care făgăduiau toate voluptățile amorului material, avea însă un ceva crud în căutarea lor, iar buzele subțiri, semn de un caracter calculator și nu prea ușor; ea avea în totul un nu știu ce diavolesc, la care, dacă cineva nu se păzea bine, era cu neputință de a se împotrivi. Căutătura sa ades avea puterea magnetică a șarpelui atrăgând pe nevinovata păsăruică. Viața sa era o singură și întreagă cochetărie. Se pretindea virtuoasă și purta trei-patru intrigi deodată, unuia dându-i vârful degetului de atins, altuia numai o ochire făgăduitoare de tot și neîmplinind nimică, unui al treilea buzele de sărutat, la altul piciorul și la un al cincilea genunchiul. Se pretindea virtuoasă, și unul avea voie de a o strânge de mână sau de a o călca pe picior, când ea nu se însărcina mai întâi cu aceste practici, și altul de a o apuca de talie. Știa tot; când platonică, când cu aerul nevinovat al unei vergure de cincisprezece ani, când cu pozele unei lorete din Paris, ea era din acel număr blestemat de femei care în amorul cuiva văd numai un mijloc de a petrece vremea și de a produce jertfe nenorocite, din acele femei, tip rar, ce nu se găsește decât la noi și care nu s-a tratat încă de nici un romancier al Europei, adică măritată care caută o a doua nuntă, care, cu bărbat, vroiește a-l schimba cu alt bărbat cu un mai mare rang, mai strălucită poziție, mai întinsă bogăție, și cu nepăsarea unui ateu leapădă soț și copii și, într-un adulter necontenit, schimbă la bărbați ca stăpânii cei răi la slugi, și se primenește cu cununiile ca elegantele cu capelele. Pe lângă aceste, mai avea și grozava răutate de a-și alege cu

preferință jertfele între însurați; a smomi pe un bărbat, a fura unei femei inima soțului său, a se făli cu izbânda acestuia, a introduce în perechile cele mai fericite și mai potrivite ura, lacrimile și grozava despărțenie, acesta era țelul cochetăriilor sale; și în aceste exerciții era atât de înaintată, încât, deși de douăzeci și doi de ani de-abia, ea stricase mai multe case din cele mai bine nimerite. Femeile nu o vedeau decât cu grozăvie, iar bărbații urma a se arde la flacăra ochilor săi, ca fluturii de noapte la para lumânării. Avuse un bărbat care îi dase tot, rang, bogăție, mulțumirea tuturor dorințelor și chiar a capriciilor sale, și ea, spre răsplătire, după cinci ani de o necredincioasă căsătorie, îl lăsă într-o dimineață, fără a-i zice măcar adio. Acum alerga în toate balurile, în toate concertele și plimbările, clocind un al doilea măritiș, și până atunce făcând o goană de arapi între curtezani, nelăsând nimică în pace, de la adolescentul de șasesprezece ani și până la adoratorul octogenar. Când veselă până la nebunie, când melancolică până la disperație, când împopoțată ca o madoană catolică, când înnegrită și jălindă ca văduva lui Mausol, ea era în toată puterea cuvântului un demon cu fața de înger, adevărat cameleon, luând toate formele, jucând toate rolele, sunând toate gamele simtimentului, imitând toate virtuțile și cunoscând toate vițiurile, fiind blestemată și menită de a aduce nenorociri, lacrimi și jertfe pretutindene unde i se întindea ochirea, unde îi călca piciorul.

În cât de aga Tachi Mătiescu, el era ca de treizeci de ani, cu o figură expresivă, cu ochii pătrunzători, cu musteți și favoriți negri. Deși îmbrăcat simplu, totul vădea în el gustul unui om de lume. Conversația sa, deși nu vie și grabnică, era plăcută, arătând în toate un bun simț firesc, multă logică și un caracter energic, dar necapabil de a se împotrivi la cea întâi ochire a unei femei ceva frumușele.

Table of Contents

Tainele inimii

Table of Contents

Tainele inimii 1